

Innvandring og integrering – Den norske kirkes rolle i et flerkulturelt samfunn

Sammendrag

Denne saken er en oppfølging og en videreføring av KM 2005 sak 06/05 *Norsk asyl- og flyktningpolitikk*. Formålet med denne saken er derfor å drøfte og gi premisser for Den norske kirkes rolle i et stadig mer flerkulturelt og multietnisk samfunn, med fokus på hvordan kirken kan være et integrerende fellesskap og hvordan den kan arbeide aktivt for integrering i samfunnet.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

1.
  - a) Kirkemøtet vil understreke Den norske kirkes rolle og ansvar for å bidra til en god og respektfull integrering når det norske samfunn går i retning av å bli et mer flerkulturelt og flerreligiøst fellesskap enn før. Alle deler av kirken på alle nivå må drøfte og arbeide med hva dette innebærer og hvordan kirken best kan fylle sin rolle lokalt, nasjonalt og internasjonalt, med utgangspunkt i de konkrete utfordringer som er nevnt i saksdokumentet. Vi erkjenner at Den norske kirke ikke har gjort nok for å fremme integrering i egne organer og i samfunnet forøvrig.
  - b) Den norske kirke må i møte med disse utfordringer gjøre tydelig gjeldende det kristne menneskesyn, med vekt på alle menneskers likeverd uansett etnisitet, rase og tro, og den må bidra til å bygge ned mistillit og avstand mellom mennesker som kan skape segregering og frykt.
  - c) Den norske kirke må som majoritetskirke delta i et aktivt samarbeid med andre kristne kirker og andre tros- og livssynssamfunn for at mennesker med ulik kultur og religion skal ha bedre kontakt med hverandre, for å bygge tillit og forståelse. Dette må særlig styrkes regionalt og i lokalsamfunnene.
  - d) Den norske kirke må delta aktivt i den offentlige debatt både nasjonalt og lokalt for å gi premisser for hvordan politikere og andre med myndighet kan legge til rette for at Norge skal være et godt land å bo i for mennesker av ulik opprinnelse, for eksempel slik det er nevnt i saksdokumentet. Offentlige myndigheter har fortsatt mye arbeid å gjøre for å tilrettelegge for god integrering.

2. Kirkemøtet ber Kirkerådet følge opp saken i sitt arbeid, i særlig samarbeid med Mellomkirkelig råd.

Saksorientering

1. Innledning

Bakgrunn

KM 2005 behandlet sak 06/05 *Norsk asyl og flyktningpolitikk*. I vedtakets punkt 6 kommer det følgende bestilling: ”Kirkemøtet ber Kirkerådet vurdere å fremme en sak om integrering for Kirkemøtet 2006 når møtets hovedperspektiv er ”en åpen kirke”.” I tillegg til å være en oppfølging av dette vedtaket, fremmes saken om innvandring og integrering for KM 2006 fordi:

- Innvandring og integreringspolitikk har vært på den politisk agenda i over 30 år, men det er fortsatt et felt med uavklarte premisser og strid om hvilke verdier som skal ligge til grunn for politikken.
- Norge er i ferd med å utvikles fra å være et nokså homogent til å bli et mer flerkulturelt samfunn. Det er samtidig en tendens til at kulturene ikke blandes og at det skapes segregering innad i samfunnet.
- På veien mot et mer flerkulturelt samfunn har religionens plass i det offentlige rom blitt mer synlig. Det er naturlig at kirken engasjerer seg i utviklingen av et samfunn med flerkulturell og flerreligiøs sameksistens.

Formål

Integreringspolitikk handler om menneskeverd, og Den norske kirke bør som en del av sivilsamfunnet bidra til at den offentlige politikken som utvikles på innvandrings- og integreringsområdet bygges på vår kristne og humanistiske arv. For at kirkens røst skal være troverdig, må kirken aktivt delta i integreringsprosessen og skape gjestfrihet i egne sammenhenger. Den norske kirkes menigheter har imidlertid store utfordringer i å være åpne og integrerende felleskap for mennesker av ulik etnisitet. Vi erkjenner at Den norske kirke ikke har gjort nok for å fremme integrering i egne organer og i samfunnet forøvrig.

Formålet med denne saken er derfor ***å drøfte og gi premisser for Den norske kirkes rolle i et stadig mer flerkulturelt og multietnisk samfunn, med fokus på hvordan kirken kan være et integrerende fellesskap og hvordan den kan arbeide aktivt for integrering i samfunnet.***

Dokumentet viser hva som er gjort tidligere i kirken, og det diskuterer hvor og hvordan kirken bør arbeide videre med denne tematikken. Samtidig er det vanskelig å diskutere integrering uten å ha et bredere blikk utover samfunnet og mot de politiske myndigheter. Dokumentet kommer derfor avslutningsvis også med noen utfordringer til myndighetene.

Begrepsavklaring/definisjoner

I saksorienteringen vil det bli brukt en del begreper som det innledningsvis er nyttig å definere.

Førstegenerasjonsinnvandrere: Personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Disse har altså på et tidspunkt innvandret til Norge.

Innvandrerbefolkningen: Omfatter førstegenerasjonsinnvandrere og deres barn. Innvandrerbefolkningen er nå om lag 386 000 personer – Det er 319 000 førstegenerasjonsinnvandrere i Norge, og 68 000 personer er barn av disse.

Ikke-vestlige land = Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Øst-Europa

Etnisitet: Etnisitet betegner grupper av mennesker som identifiserer seg med hverandre ut fra rasemessige, kulturelle, språklige, økonomiske, historiske, religiøse eller politiske kriterier

Integrering: Integrering er det gjeldende prinsipp i norsk innvandringspolitikk. I følge Utlendingsdirektoratet betyr integrering at innvandrere og flyktninger blir funksjonsdyktige deler av majoritetssamfunnet, men uten at de mister sin kulturelle eller etniske identitet.

Assimilering: Med assimilering menes det en prosess som innebærer at noe/noen forvandles til å få en større likhet med eller bli identisk med de som bor der de kommer.

Integrering er derfor noe annet enn assimilering. Målet er ikke at innvandrerne skal bli som oss.

Vi bruker ofte ulike betegnelser og merkelapper for å skille mellom ulike mennesker og grupper som kommer til landet vårt. Dette kan oppleves som stigmatiserende. Det er viktig å finne måter å oppheve skillelinjer i samfunnet på. Samtidig må vi også bruke et språk som gjør oss i stand til å diskutere de faktiske realiteter. Begrepet "innvandrer" brukes i offentlige dokumenter og er blitt en offisiell kategori. Også i dette dokumentet vil vi derfor bruke betegnelsen innvandrer; som innebærer både førstegenerasjonsinnvandrere og deres barn.

2. Innvandring, samfunn og kirke

Bibelsk begrunnelse

Det er et grunnleggende kall til kristne å være gjestfrie. I Bibelen beskrives hvordan flere sentrale skikkelser var innflyttere, og det beskrives hvordan man skal behandle innflyttere. Flere steder i Mosebøkene (2. Mos 22,21; 3. Mos. 19,33f; 5. Mos 10, 17f) minnes Israelfolket om at de selv var innflyttere i Egypt og at de må elske innflytterne. Som barn opplevde Jesus selv hva det vil si å være flyktning (Matt 2). Jesu liv viser oss hvordan vi skal møte fremmede og de mennesker som av ulike grunner er utstøtt av samfunnet. Jesus lærer oss at alle mennesker har et menneskeverd, og han så og behandlet mennesker som enkeltindivider.

Bibelen understreker på flere måter at Gud ikke gjør forskjell på folk (5. Mos 10,17) og at den etniske identiteten ikke er avgjørende overfor Gud (1 Kor 12,13; Gal 3,28; Kol 3,11). En mer utfyllende etisk og teologisk begrunnelse for Den norske kirkes engasjement i flyktning - og innvandringstematikken finnes i dokumentet *Når så vi deg fremmed og tok i mot deg*, som var bakgrunnsdokumentet for Kirkemøtesaken i 2005 om asyl- og flyktningpolitikken.

Som kirke følger vi en godt fundert bibelsk tradisjon når vi engasjerer oss i innvandrings- og integreringstematikken. Det er ikke bare en etisk fordring med begrunnelse i Bibelen, men en samfunnsmessig nødvendighet at samfunnet legger til rette for inkluderende fellesskap mellom mennesker av ulik etnisk opprinnelse. Under arbeidet med Sannhetskommisjonen i Sør-Afrika understreket Desmond Tutu det afrikanske begrepet "Ubuntu" som retningsgivende for gjenforeningsarbeidet. Tutu (1999) har definert begrepet slik:

En person som har Ubuntu er åpen og tilgjengelig for andre, bekrefter andre, føler seg ikke truet av at andre er dyktige eller gode, for hun har en trygg selvfølelse som

kommer av vissheten om at hun hører til et større hele og derfor føler hun seg liten når andre er ydmyket eller krenket, når andre blir torturert eller undertrykket.¹

Ubuntu understreker ”hverandre”- tenkningen; at vi er avhengig av å behandle andre bra for at samfunnet skal ha det bra. Tankemodellen gjenfinnes i 1. Kor 12,26: ”For om ett lem lider, lider alle de andre med”. Dette tankegodset er viktig å ha med i møte med innvandrere.

Norge som et mer flerkulturelt samfunn?

I 1970 var innvandringsbefolkningen i Norge 59 200 personer, noe som tilsvarte 1, 5 prosent av den totale befolkningen. Ved inngangen til 2006 var det 386 000 personer med innvandrerbakgrunn i Norge, noe som tilsvarer 8, 3 prosent av befolkningen. Mens det i 1970 var bare 9400 personer som hadde innvandret fra et ikke-vestlig land, hadde i alt 285 300 personer i Norge innvandrerbakgrunn fra et ikke-vestlig land ved inngangen til 2006, noe som tilsvarer 74 prosent av innvandrerbefolkningen.²

Norge er derfor i ferd med å bli et mer flerkulturelt samfunn. Det bor i dag personer med innvandrerbakgrunn i så godt som alle landets kommuner, og 14 kommuner har flere enn 10 prosent. Oslo ligger klart på topp med 23,0 prosent, etterfulgt av Drammen (17,6 prosent) og Lørenskog (14,3 prosent). Samtidig er det mye som tyder på at de ulike kulturene og etniske gruppene ikke blander seg med hverandre.³ Innvandrere forteller at Norge fortsatt på mange måter er et *monoetnisk* samfunn, med en rekke trekk og selvsagtheter som fortøner seg annerledes og til dels underlig og ekskluderende. Nordmenn er vanskelig å få kontakt med og omgås hovedsakelig andre nordmenn, utlendinger omgås andre utlendinger.

Å være ”innvandrer”

I den norske debatten får begrepet ”innvandrer” først og fremst betydning og brukes om den delen av de faktiske innvandrere som ikke kommer fra den rike og hvite vestlige verden. De avgjørende markører på fremmedhet blir hudfarge, klesdrakt, språkbeherskelse, etnisk bakgrunn og religion. Det er ikke en felles kultur som har plassert mennesker fra over hundre forskjellige land sammen i denne kategorien – det er en kategorisering som er gjort av etniske nordmenn som bor i landet, for å skille ”dem” ut fra ”oss”. Nordmenn generaliserer og setter på denne måten en rekke mennesker i bås som kun har det til felles at de har kommet hit til landet. En konsekvens av dette er at det oppstår et fellesskap og en felles identitet blant mange innvandrere; de opplever de samme problemene i forhold til diskriminering og med å bli anerkjent i samfunnet som fullverdige samfunnsborgere.

I Norge er den store fortellingen om innvandrerens en ung mann med muslimsk bakgrunn, lav utdanning og kriminelle tilbøyeligheter, en mann som tilhører en gruppe som er overrepresentert i trygdesystemet. Det feminine motstykket er også muslimsk og lavutdannet. Hun er ”tilslørt”, og har en rekke barn allerede tidlig i tjueårene. Personer med svært ulik etnisk bakgrunn opplever at de blir plassert i disse kategoriene. Om man ikke plasseres i kategorien, skal man i hvert fall forholde seg til den.⁴

---

¹ Saksbehandlers oversettelse fra engelsk.

² Se vedlegget for mer statistikk om flyktninger og innvandrere.

³ *Mellom to kulturer*, av Algahsi, S., Fangen, K. og Frønes, I. (red.) Gyldendal Akademisk, 2006

⁴ Hentet fra boken *Mellom to kulturer*, av Algahsi, S., Fangen, K. og Frønes, I. (red.) Gyldendal Akademisk, 2006, side 17-18

Innvandrere defineres av mange i samfunnet som et problem. De er ”de” som må tilpasse seg det norske samfunnet og lære å leve som ”oss”. En slik forståelse av samfunnet dekker for det *første* over at det bak kategoriene ”innvandrere” og ”flyktning” alltid står enkeltindivider med ulike kulturbakgrunner, livshistorier og identiteter som har krav på å bli behandlet med respekt. For det *andre* opptrer vi kulturelt sneversynte og navlebeskuende dersom vi tenker at innvandrere er en gruppe mennesker som skal tilpasse seg det norske samfunnet. Det er sunt å få andres blikk på oss selv og gjennom å møte det fremmede og det nye utvikles både kultur og samfunn.

Det motsatt av stereotypene er variasjon. Innvandrer-kategorien åpnes, og blir til en posisjon som inneholder mange og ulike individer. Individer skaper nærhet. Nærheten skaper variasjon, ut av kategoriene kommer mennesker. Som individ er innvandreren forvandlet fra en kategori til en person. Men å kjenne en innvandrere, er ofte ikke nok for at rasistiske fordommer kan avlives. Mang en innvandrere har hørt setningen ”men jeg mener jo ikke deg, du er ikke sånn”. Individene beveger seg i kategoriens landskap, å trenge igjennom stereotypene er en kontinuerlig oppgave.⁵

Å være ”norsk”

Innvandringspolitikken utfordrer særlig i forhold til hva det vil si å være norsk. Alle fungerende fellesskap trekker grenser omkring seg selv. Det gir vanligvis bare mening å snakke om norsk identitet til forskjell fra andre nasjoners identitet (eks dansk, svensk). ”Innvandrere” er i denne sammenheng en kategori som utfordrer det ”norske”. Innvandrere er norske politisk sett for så vidt som de er underlagt norsk lov og har samme politiske rettigheter som nordmenn, men etnisk sett er de pakistanske, svenske, italienske.

Hovedgrunnen til at jeg ville bli norsk statsborger er at jeg har funnet meg til rette i Norge. Derfor er det naturlig å velge dette. Jeg er mellom to kulturer og har derfor en fordel når det gjelder hva som er bra i begge kulturer (Antoinette Botti, Styreleder og grunnlegger av Pan-African Women’s Association – PAWA)⁶

Innvandrere er norske, men de er også ”noe” mer. Mange misjonærbarn vil kjenne seg igjen i innvandrernes situasjon. På grunn av foreldrenes arbeid som misjonærer, har de opplevd å vokse opp i et annet land enn Norge. Disse barna kan betegnes som ”third culture kids”; barn fra en kultur som vokser opp i en annen kultur, blir del av en ”tredje kultur” som er mer enn bare en blanding av de to kulturene. Et eksempel på en slik type ny identitet og hybridkultur blant ungdom i Norge i dag er ”desi-miljøet”:

Ordet desi kommer fra sanskrit og betyr ”moderland”. [...] Desi-identiteten er et konglomerat av pakistansk, indisk og norsk kultur. Folk som definerer seg som desi er en sammensatt gruppe. Pakistansk og indisk kultur er på mange måter svært forskjellige. Likevel har de valgt å kalle seg en enhet. – Jeg tror det som kjennetegner desi-ungdom mest, er at de har muligheten til å se ting fra to forskjellige sider. To forskjellige kulturer. To forskjellige religioner. Det gir dem mye mer ”kjøtt på beina” enn å bare se ting fra en side. Det forteller Suleman Mirza, som er redaksjonelt ansvarlig for hjemmesiden www.desi.no. Nettsiden ble

⁵ Hentet fra boken *Mellom to kulturer*, av Algahsi, S., Fangen, K. og Frønes, I. (red.) Gyldendal Akademisk, 2006, side 30

⁶ Sitert i ”Forslag til troskapsløfte og gavebok for nye norske statsborgere”. Til Arbeids- og inkluderingsdepartementet. 3 mai 2006, side 137

startet av en kameratgjeng for noen år siden og ble utrolig populær. Daglig er det 4-5000 innom.⁷

Det finnes en måte å beskrive det norske på som er knyttet til felles referanserammer i språk, historie, kultur, media og til dels religion mm. På samme måte som nordmenn har slike referanserammer felles, har svensker, italienere og andre etniske grupper sine referanserammer. Slike referanserammer oppleves av mange som positive i det de skaper en følelse av at vi har noe felles og er knyttet til viktige verdier. Samtidig kan identitetskategorien ”norsk” også være ekskluderende for mange av dem som bor i Norge med annen etnisitet. Fornorskingspolitikken som ble ført særlig overfor samene og romanifolket er eksempel på manglende respekt for andre identitet. Selv om denne fornorskingspolitikken hadde som mål å inkludere, virket politikken i realiteten sterkt ekskluderende.

Flerkulturell forståelse

Det bør være et mål å utvikle en balanse mellom det som er felles og det som er forskjellig. Alle i samfunnet må bidra til å skape rom for en norsk identitet som er romslig og inkluderende, uten at vi oppgir målet om å ha noe felles. Et nasjonalt fellesskap må i fremtiden både bygges på felles verdier og en felles kulturarv, samtidig som den må gi rom for den forskjellighet som ligger i at vi består av en rekke ulike etniske grupper.

Skal det norske samfunnet lykkes med integreringen, kreves det at vi utvikler flerkulturell forståelse gjennom flerkulturell kommunikasjon. Da kan det bli synlig at innvandrere er både norske og ”noe annet”, de lever i så måte med flere identiteter. Med en annen kulturell bakgrunn, uten kjennskap til norsk språk, normer og regler, vil en innvandrer trenge tid til å finne sin plass i samfunnet. Vi må tørre å snakke om at det å komme til Norge med en annen kulturell bakgrunn kan være en stor utfordring. Kulturell annerledeshet kan skape problemer både for de som kommer som innvandrere og for oss som har vokst opp i landet.

Mange hvite synes det er rart at jeg som er svart er gift med en hvit kvinne. Jeg har følt rasismen på kroppen, det har blant annet vært vanskelig for oss å leie leilighet.[...] Min kone venter nå barn. I Norge tilhører barnet moren, i Afrika er det faren. Det gjør at jeg føler meg fremmed for det barnet som skal komme. Jeg føler meg så unødvendig.[...] Jeg kunne ikke tenke meg å leve resten av mitt liv i Norge. Jeg håper jeg får med meg familien på å kombinere Nigeria og Norge som hjemland. Kulturen og livsformen i Norge og Nigeria er så forskjellig, og det er så stressende å kjempe både på innsiden og utsiden av meg selv. Den vestlige kultur skuffer meg. Den er moralsk degenerert. Egentlig skulle jeg ønske at jeg aldri hadde satt mine føtter på vestlig jord. Mangelen på moral gjør meg depriment. (Møte med en mann fra Nigeria, 36 år)⁸

Det norske storsamfunnet kommer mye lengre i integreringspolitikken dersom samfunnsborgerne har med seg den grunnleggende forutsetning at et flerkulturelt samfunn kan være et gode og noe ønskelig. Den delen av samfunnet som er etniske norsk, må innse at kultur ikke er en gitt størrelse, men noe som er i konstant forandring gjennom ulike kulturmøter. Innvandring representerer i så måte en mulighet.

---

⁷ ”Jakten på identitet” *ERLIK magasin* nr 10/2006, side 9.

⁸ Sitert i *Jeg var fremmed*. Studie- og idéhefte om kirken og den fremmede. Kirkens U-landsinformasjon 1998, side 17-18

Kirken som partner i integreringen

Det er offentlige myndigheter som har den primære oppgaven med å legge til rette for at vi får til en god integrering, men Den norske kirke har som et av landets største nettverk og forvalter av ressurser mye å tilby som aktør og samarbeidspartner for å fremme integrering i Norge. For at kirkens røst skal være troverdig, må den aktivt delta i integreringsprosessen og skape gjestfrihet i egne sammenhenger. Uavhengig av religiøs eller etnisk tilhørighet skylder vi som kristne å ta godt imot og inkludere de mennesker som kommer til Norge. Her kan Den norske kirke ha noe å lære av andre kirkesamfunn i landet vårt. Vi erkjenner at Den norske kirke ikke har gjort nok for å fremme integrering. Med unntak av Kristent Interkulturelt Arbeid, finnes det svært få tiltak for å nå innvandrere. Kirken har verken gjennom ord eller handlinger synliggjort hvor viktig det er å skape flerkulturelle fellesskap. På dette området erkjenner vi at Den norske kirke ikke har klart å fremstå som et levende tegn på den gjestfrihet, åpenhet og kjærlighet som evangeliet om Jesus Kristus bærer bud om.

Kirken har til alle tider vært et fellesskap på tvers av etniske grenser. Evangeliet ble tydeliggjort som et budskap for alle folkegrupper. Den norske kirke gir mennesker en identitet som samtidig er lokal, nasjonal og verdensvid. Som kirke kan vi også synliggjøre hvordan vi har hentet inspirasjon og erfaringer fra den verdensvide kirke og hvordan dette har bidratt til å forme vår egen norske kirke. Den norske kirke har imidlertid ikke vært flink nok til å dvele ved, snakke om og løfte frem alle de positive erfaringene i det offentlige rom som den verdensvide kirke gir oss. KM-sak 05/05 *En misjonerende kirke* sa i den anledning: ”Kirkemøtet bekrefter sin dype samhørighet med de kirker som har vokst fram der Gud har skapt tro gjennom evangeliet. I møtet med den verdensvide kirke erfarer vi glede og inspirasjon i vår tro og tjeneste.”

3. Kirkens bidrag fram til i dag

Da Norge åpnet for økt arbeidsinnvandring på 1970-tallet, kom det ganske snart kirkelige initiativ som svar på de nye utfordringene som innvandringen representerte. Det ble avgitt uttalelser fra Bispemøtet og etter hvert også fra Kirkemøtet, det ble tatt organisatoriske grep, prosjekter og dialogarbeid ble satt i verk.

Uttalelser

I 1975 kom den første uttalelsen fra Bispemøtet om *Vårt forhold til fremmedarbeiderne*, i en situasjon der Norge hadde relativt få nye landsmenn. Uttalelsen la vekt på forholdet mellom innvandring og tilrettelegging av forholdene for dem som bosatte seg her. Senere har det kommet flere uttalelser fra Bispemøtet (34/79, 24/93, 15/94, 03/99). Disse vektlegger ulike sider ved temaet innvandring, alt etter som hvilke utfordringer som til enhver tid har vært/blitt opplevd som presserende, så som kirkeasylsaken i 1993. Adressatene for uttalelsene har dels vært de offentlige myndighetene og dels ulike nivåer i kirken. I alle uttalelsene er menighetenes oppgave understreket spesielt, med bl.a. å ”tilby praktisk hjelp og å utvikle fellesskapsformer som på en naturlig måte inkluderer fremmedarbeidere og deres familier” (1975) og ”å vise vennlighet, hjelpsomhet og gjestfrihet mot dem som er fremmede” (1979). Biskopene minner spesielt om den oppgaven det er å hjelpe kristne innvandrere til å finne sin plass i menigheter og i andre kristne sammenhenger.

Organisering

Da Kirkemøtet hadde *Kirkens innvandrersarbeid* på sin agenda i 1986, var det organiseringen av kirkens arbeid på dette feltet som stod i fokus. Man var opptatt av at dette feltet fikk prioritet i den sentralkirkelige administrasjonen og gikk inn for en midlertidig løsning ved at Oslo bispedømmes innvandrerkonsulent også ble tillagt et nasjonalt ansvar. Oslo opprettet en særskilt stilling for dette feltet i 1981, og denne var fram til 2005 den eneste stillingen i kirken med dette som spesielt ansvar. I 2005 ble "Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere" etablert, med en egen stilling til å følge dette arbeidet (se nedenfor). Kirkemøtets henstilling fra 1986 var med dette blitt realisert. Både Bispemøtet og Kirkemøtet oppfordret bispedømmene til å opprette egne innvandrerrutvalg. Dette ble etterkommet i noen bispedømmer.

Norsk Økumenisk Forum for Innvandringsspørsmål - NØFI

Forumet ble opprettet på midten av 1980-tallet, med det formål å utveksle erfaringer, tanker og ideer vedrørende innvandringsspørsmål. De som har deltatt i forumet fra starten har vært: Frikirkens ulandsinformasjon, Norges Kristelige Studentforbund, Frelsesarmeen, Metodistkirken, Kvekerne, Oslo bispedømmeråd og Mellomkirkelig råd. Baptistkirken og Kristent Interkulturelt Arbeid kom med på et senere tidspunkt. Den katolske kirke ved Norges Unge katolikker var med noen år. Etter at Flyktningnettverket ble etablert, anså forumet sin virksomhet i stor grad ivaretatt av det nye organet og anbefalte overfor Norges kristne råd at forumet ble nedlagt.

Kristent Interkulturelt Arbeid

Initiativtakerne til organisasjonen Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) så tidlig utfordringene og startet opp i 1974 (den gang: Kristent innvandrersarbeid). Dette er nå den største organisasjonen i landet som arbeider for innvandrere, flyktninger og asylsøkere. KIAs formål er å hjelpe kristne med minoritetsbakgrunn til å finne seg til rette i kirker og forsamlinger i Norge, presentere kristen tro for dem som ønsker å bli kjent med denne, drive diakonalt arbeid og arbeide med holdninger, informasjon og kursvirksomhet innad i kirken og i samfunnet. Organisasjonens "Lov" er Likeverd, Omsorg, Vennskap. KIA er et økumenisk samarbeid der de fleste bispedømmeråd, frikirker og misjonsorganisasjoner er medlemmer og samarbeidsparter. Landet er delt inn i åtte regioner, med kontorer i følgende byer: Oslo, Drammen, Skien, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Ålesund og Trondheim.

Prosjekter og tiltak

Gjennom årene har det blitt tatt initiativ til prosjekter og tiltak på ulike plan i kirken, til dels i samarbeid med andre kirkesamfunn, organisasjoner og institusjoner. Noen av disse blir omtalt i det følgende.

"Vennkontakttjenesten"

Et 3-årig prosjekt med vennkontakttjeneste for innvandrere ble etablert i Oslo bispedømme. Asker, Bærum og Oslo hadde hvert sitt prosjekt der kirken samarbeidet med kommunenes flyktningkontor og Norges Røde Kors, med UDI-region øst som observatør. Prosjektideen ble spredt til hele landet, med den målsetting at menighetene skulle være det koordinerende ledd i arbeidet. Etter en del tid påtok Røde Kors seg å følge opp prosjektet, som i evalueringen var blitt anbefalt å skifte navn til "Flyktningeguiden". Røde Kors organiserte arbeidet med egne folk og ressurser og fikk etablert en mer permanent ordning.

”Kirkelig dugnad for flyktninger”

I 1993/94 kom det spesielt mange flyktninger til Norge på grunn av krigen på Balkan. Myndighetene lanserte i den forbindelse begrepet ”Nasjonal dugnad” for å engasjere det norske folk i integrering i lokalsamfunnene. ”Kirkelig dugnad for flyktninger” ble kirkens bidrag, der Den norske kirke og Norges kristne råd gikk sammen om prosjektet, støttet av kommunal- og arbeidsdepartementet. Målsettingene for det lokale arbeidet var å arbeide for åpne og inkluderende lokalsamfunn; å skape vilje til sameksistens på tvers av bakgrunn, kultur og tro og; å arbeide for å integrere flyktingene i de lokale nettverk. Prosjektledelsens oppgave var å bistå lokalmenighetene med rådgivning, metodeutvikling, kompetanseutvikling og prosjektstøtte. 71 menigheter var prosjektets primære målgruppe, men Kirkelig dugnad ønsket å utfordre samtlige menigheter i landet.

Erfaringer og konklusjoner finnes i egen rapport, men følgende kan trekkes fram her: Kontakten med kommunenes flyktingansvarlige var entydig positiv, integrering er langsiktig arbeid og er i første rekke avhengig av lokalt engasjement (mindre av penger). En spesiell utfordring ble det å arbeide for å integrere mennesker som kun hadde ”midlertidig beskyttelse” og ikke skulle bli boende permanent i Norge.

MOD (Mangfold og dialog)

Mangfold og dialog er en samling metoder som tar utgangspunkt i normale menneskelige reaksjoner på endringer i samfunnet. Man arbeider ut fra troen på at det i et demokrati er nødvendig å kunne samtale om redsler, vurderinger og handlingsalternativer uten aggresjon. MOD er et konkret virkemiddel for å virkeliggjøre målene om integrering av innvandrere i samfunns- og arbeidsliv. MOD-arbeidet foregår gjennom kurs av 2- til 3 dagers varighet. Deltakere er et bredt spekter av elever, studenter og yrkesaktive.

MOD-konseptet forvaltes av organisasjonene Norsk Folkehjelp, Utdanningsforbundet, Norges Røde Kors og Den norske kirke. Den norske kirke har ansvar for at menighetene får del i MOD. Prioriterte målgrupper er konfirmanter, frivillige og ansatte medarbeidere. Det arbeides også inn mot andre trossamfunn.

MOD har røtter tilbake til Kirkenes Verdensråds ”Programme to Combat Racisme”. Sverige har brukt programmet fra 1989. Forskning i vårt naboland på ulike antirasisme-kampanjer har vist at MOD er et av de få som har betydning i det holdningsskapende arbeidet.

Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere

Kirkelig nettverk for integrering av flyktninger og innvandrere er et økumenisk forum som ble formelt etablert 16. mars 2005. Nettverket har sitt sekretariat i Norges kristne råd og vil bidra til en nyutvikling av norske menigheter, kirker, kirkelige organisasjoner og institusjoners engasjement for og arbeid sammen med flyktninger og innvandrere. Konkret kan det handle om:

- Formidle informasjon til/fra medlemmene
- Organisere kurs og fagforum
- Bygge relasjoner til miljø innen flykting- og innvandrersarbeid
- Være et kontaktpunkt og pådriver overfor norske myndigheter
- Dokumentere erfaringer fra kirker og kirkelige organisasjoner og institusjoners flykting- og innvandrersarbeid, og bidra til å spre erfaringene samt metodeutvikling av dette arbeidet

Nettverkets eiere er alle deltakende menigheter, kirkesamfunn, kirkelige organisasjoner og institusjoner. Disse utgjør også nettverkets medlemmer. Disse er: Kirkens Nødhjelp, Stiftelsen

Betanien, Kirkens Bymisjon, Den norske kirke ved Mellomkirkelig råd og Oslo bispedømmeråd, Diakonhjemmet, Det norske baptistsamfunn, Kristent Interkulturelt Arbeid, Pinsekirken i Bærum, Norges Kristelige Studentforbund og Frikirkelig Studieforbund.

Lokale prosjekter og tiltak

Det finnes ingen nøyaktig oversikt over hva som finnes av lokale tiltak og prosjekter med sikte på integrering. Den landsomfattende kartleggingen av diakonalt helsearbeid i Den norske kirke 2004 viste at sytten prosent av menighetene har kontakt- og fellesskapsbyggende arbeid rettet mot flyktninger/innvandrere. Dette dreier seg om tiltak over en bred skala, så som norskkurs, tverrkulturelle temasamlinger, kontaktarbeid, dialogarbeid og aktivitetsgrupper for kvinner, tverrkulturelt kafétilbud. Tsunami-katastrofen, jordskjelvet i Pakistan og striden om Muhammed-karikaturene har i den siste tiden medvirket til at det er skapt flere konkrete møtepunkter og at det er igangsatt tiltak lokalt.

Myndighetene regner med at ca 1/3 av innvandrere og flyktninger som kommer til Norge er kristne. Da tar man utgangspunkt i opprinnelseslandets dominerende religion og kultur. På denne bakgrunn kan man anta at et fåtall av innvandrere tilhører den evangelisk-lutherske tro og derfor kjenner åndelig tilhørighet til Den norske kirke. Kirke- og trostilhørighet blir altså ikke registrert.

Mange innvandrere som kommer fra tradisjonelle kristne kulturer ønsker å slutte seg til kirke- og menighetsliv der de bosetter seg, og da primært til det kirkesamfunn de allerede tilhører. Mange kirkesamfunn i Norge som får store grupper nye medlemmer tilsluttet sin menighet har vist stor vilje til inkludering og har satset mye på å ta vel imot dem. Baptistkirken har for eksempel ansatt en egen "innvandrerprest". Erfaringer viser imidlertid at når større grupper av innvandrere slutter seg til enkelte menigheter, så har de etter en tid behov for å organisere seg som egen menighet, med gudstjenestefeiring på sitt morsmål. Det er i dag registrert 52 kristne etniske menigheter i Oslo. Disse spenner over et bredt spekter av ulike kirkesamfunn, også lutherske (Svenska kyrkan). Den katolske kirke har maktet å holde menigheten sammen ved å tilby messer på en rekke ulike språk og har ansatt prester med ulik etnisk bakgrunn til å betjene de forskjellige gruppene i menigheten.

Religionsdialog

Kirken har i dialogen med innvandremiljøene lagt vekt på samtale om religion, i første rekke forholdet kristendom – islam. Dialogen har vært et møte mellom likeverdige parter, ved personlig deling og gjensidig lytting. Et viktig utgangspunkt var konferansen "Norge som et flerkulturelt samfunn" i 1988, der også representanter for muslimske trossamfunn deltok. Dialogsenteret Emmaus ble etablert av Den nordiske Kristne Buddhistmisjonen (nå: Areopagos) i 1991 og har etter hvert utviklet seg til å bli et "senter for dialog og spiritualitet". I 1993 ble "Kontaktgruppen for Mellomkirkelig råd og Islamsk Råd" opprettet. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn kom til i 1996, etter initiativ fra flere av minoritetssamfunnene. Sammen med Verdikommisjonen ble det initiert et meget representativt dialogprosjekt som spente over et bredt spekter av temaer (skolespørsmål, samlivsspørsmål, familie, vold og krig, forbruk og rettferd, religions- og livssynsfrihet). Det har også blitt etablert regionale fora for tros- og livssynsdialog i flere byer. En mer utfyllende beskrivelse om religionsdialogen finnes i kirkemøtesaken om religionsmøte (se KM-sak 12/06 *Utfordringer i religionsmøtet*)

4. Konkrete utfordringer for Den norske kirke og virkemidler for å møte dem

a) Innad i kirken

Den norske kirke sentralt og regionalt

Den norske kirke har engasjert seg på mange måter siden innvandringen tok til for alvor. Det har vært uttalelser og oppfordringer, ulike former for bredt samarbeid om ulike prosjekter og tiltak. Gjennom praksis har kirken kunnet bidra til endrede holdninger.

På flere nivå har kirken viktige ting å bidra med i integreringsdebatten. Evangeliet fremhever alle menneskers likeverd og kirken bringer med seg en trosbasert motivasjon til åpenhet og kommunikasjon med gjester og innvandrere. Det å være kristen er også å være del av et internasjonalt fellesskap av troende. Det betyr noe å ha en religion som fundament i livet. Troen binder oss sammen og preger språk, kultur, ritualer og verdivalg. Slik gir kirken både en lokal tilhørighet og en internasjonal identitet. Ut ifra den kristne arven får vi særlig hjelp til å se verden fra de marginaliseres side. Kristen tro bringer håp og tillit og en kristen identitet kan være en styrke i møte med det fremmede. Uten å være trygg på egen *identitet*, er det vanskelig å møte andre.

Fra sentralt hold er imidlertid ikke satsningen og fokuset på feltet integrering spesielt sterkt hvis man sammenligner med andre kirkesamfunn i Norge. Arbeidet bæres i stor grad av ildsjeler ute i en del menigheter. Derfor er det viktig at både menighetsråd og ansatte setter arbeidet med innvandrere inn i sine planer og prioriteringer. Når det gjelder *organiseringen* av dette feltet i Den norske kirke, vil det være behov for å se på framtidige strukturer og ansvarsforhold.

I sin masteroppgave i diakoni *Menneskeverd i ingenmannsland* (2006) skriver Line Johnsen om kirkens rolle i forhold til ureturnerbare asylsøkere i Norge. Hun skriver at asylsøkerne har forventninger til kirken og er blitt skuffet (s. 73-74):

Spesielt de som kom fra kristne land hadde fått seg en kalddusj i møte med Norge. De trodde de kom til et kristent land, og hadde forventninger til at kirken og de kristne ville stille, men møtet med Norge var annerledes. Deres opplevelse var at det omtrent ikke fantes kristne her. Hvor var kirken? Det gikk igjen blant mine respondenter at de hadde hatt lite eller ingen kontakt med Den norske kirke, og ingen av dem hadde kontakt med Den norske kirke per i dag. For meg som er en del av den bekjennende, misjonerende, tjenende og åpne norske folkekirken var det ganske tankevekkende.

Kirken bør ha en strategi om kompetanseheving i kirken på det flerkulturelle. Siden kommunikasjon og kontakt er noe av det viktigste i møtet med disse utfordringene vi her tar opp, må kirken arbeide målrettet med kompetanseheving på alle nivåer i kirken. Et flerkulturelt perspektiv bør bygges inn i gudstjenestereformen, kirkens dokumenter og strategier, for eksempel diakoniplaner, trosopplæringsplaner, kommunikasjonsplattformen, plan for kirkemusikk mm.

Det er også viktig å ha perspektivet om en misjonerende kirke med seg når en lager planer som omhandler innvandring og integrering. KM-sak 05/05 *En misjonerende kirke* sa blant annet følgende:

Misjonens utgangspunkt er Guds kjærlighet i Jesus Kristus, ”han som gav avkall på sitt eget og tok på seg en tjeners skikkelse.” Denne kjærligheten skal prege alt kirken gjør. Som en bekjennende, tjenende og åpen kirke skal den dele det gode budskapet om Guds frelse i Jesus Kristus med alle og slik være en misjonerende kirke. Sammen med hele den verdensvide kirke deler vi budskapet gjennom dialog, forkynnelse, fortelling og nærvær. Alle har noe å bidra med og noe å motta i misjon.

Det er viktig å gjøre bruk av den kompetansen som finnes hos Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA), Flyktningnettverket under Nye Norges Kristne Råd og misjonsorganisasjonene. Misjonærer har erfaring med å arbeide i en annen kultur som kirken må benytte seg av. Det diakonale arbeidet må særlig styrkes på dette feltet. Diakoni overfor innvandrere skal ikke handle om ”at vi hjelper dem”, men være en kamp for rettferdighet og likeverd der det å fremme innvandrers egne ressurser er viktig. I dag kan en ta en diakoniutdanning uten å komme i kontakt med tematikken innvandring og integrering. Diakoniutdanning og annen kirkelig utdanning bør gi flerkulturell kompetanse. Den diakonale utfordringen handler her ikke bare om det de ansatte diakoner har ansvar for, men om hvordan kirken møter og gir rom for mennesker fra andre kulturer i sin liturgi, forkynnelse og undervisning.

Den lokale kirken

Hva er så de konkrete utfordringene for Den norske kirke på lokalplan? De fleste lutherske kristne innvandrere er fra vestlige land, få antas å ha ikke-vestlig bakgrunn. Uansett, en innflytter fra fjern eller nær bør kjenne seg sett og *velkommen i en ny menighet*. Det bør gjelde uansett hvilken kirkelig tilhørighet man har hatt der man kommer fra. I store menigheter kan det være vanskelig å oppdage nye faste gudstjenestebesøkende, men med oppfinnsomhet kan man også nå disse. Historiene om dem som selv tok kontakt med kirken og siden aldri hørte noe mer, er for mange. Her er det et betydelig forbedringspotensial.

Det må vises klokskap og respekt for innvandrers kirkelig identitet. Samtidig må det opplyses om at for å bli fullt medlem i Den norske kirke med stemmerett, må en melde seg inn uansett hvilken kirkelig tilhørighet en har hatt i utlandet. I rundskriv fra Kultur- og kirke departementet av 01.02. 2006 pålegges kirkebokfører å forvise seg om at den som vil bli medlem er *døpt*. Men hvor vanlig er det å ha med seg dåpsattest når man kommer til landet? Innvandrere som ikke har dåpsattest bør møtes med den tillit og gjestfrihet at vi tror dem på deres ord når de sier de er døpt.

Bønn for de fremmede: Gode Gud, vi vet at Jesus som lite barn sammen med sin familie dro til Egypt som flyktninger. Vi vet at de var fremmede i et nytt land, atskilt fra sin øvrige familie, landsbyfelleskapet og alt de holdt av. Vi vet at Jesus i hele sin virketid omga seg med fremmede, med marginaliserte, med de utstøtte fra samfunnet. Vi ber nå for dem i vårt samfunn og i vårt nærmiljø som er atskilt fra dem de holder av, fordi de har blitt tvunget til å flykte til et annet land for å finne arbeid, midlertidig opphold eller asyl. Hjelp oss å si velkommen til de fremmede iblant oss slik Jesus gjorde. La dem finne et hjem i våre hjem, husrom og beskyttelse i våre kirker, bekreftelse på sitt menneskeverd og det å være barn av Gud som våre søstre og brødre (Fra: *Church of the Stranger*, Christian Conference of Asiam 1997)⁹

---

⁹ Sitert i *Jeg var fremmed*. Studie- og idehefte om kirken og den fremmede. Kirkens U-landsinformasjon 1998, side 56.

Mange innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn tilhører kirkesamfunn utenfor Den norske kirke. Men det er ikke menigheter fundert på deres etnisitet eller konfesjon på alle stedene de bosetter seg. Hvordan kan lokalmenigheten bli et åndelig hjem i en slik situasjon? Hvilke barrierer finnes, hvilke av dem kan løses og hvilke må man leve med?

Den norske kirke praktiserer et åpent *nattverdfellesskap*; det betyr at alle mennesker er velkommen uansett hvilket kirkesamfunn de tilhører. Det er altså mulig med full deltakelse i det gudstjenestelige fellesskapet. *Liturgien* er universell, men med sine norske tilpasninger oppleves den ikke alltid slik. Menighetene utfordres til å reflektere over hvordan kirkens verdensvide fellesskap kan bli tydeligere i gudstjenesten og hvordan tradisjoner fra andre land kan berike det liturgiske arbeidet. Ved å gjøre bruk av flerkulturelle gudstjeneste-verksteder kan den enkelte menighet få et mer inkluderende gudstjenestefellesskap som feirer mangfoldet i kirken. Kirkemøtet ba menighetene i sak 05/05 *En misjonerende kirke* om å ”åpne gudstjenestefeiringen så den gir rom for ulike kulturuttrykk og legge til rette for praktisk deltagelse av alle mennesker, inkludert mennesker med ulik språklig og kulturell bakgrunn.”

Arbeid er en viktig nøkkel til integrering. Det å rekruttere mennesker med innvandrerbakgrunn til kirkelig utdanning og stillinger vil være viktig for kirkens arbeid. Spesielt bør en søke å få ansatt personer med innvandrerbakgrunn i områder der en stor andel av befolkningen er innvandrere. Det bør også legges til rette for og oppfordre menigheter til at personer som har språk – eller arbeidspraksis i forbindelse med introduksjonsordningen (se Figur 1) kan ha praksis i menigheter. Bispedømmene utfordres til å legge til rette for at medarbeidere fra andre kirker kan gjøre tjeneste i vår kirke i samarbeid med fellesrådene, de sentralkirkelige råd og misjonsorganisasjonene. I følge Kirkelovens bestemmelser kan stillinger og verv innen kirken kun innehas av kirkens medlemmer (§ 29). Men biskopen kan dispensere fra dette kravet (Tjenesteordning for biskop § 11). Dette kan dermed gi adgang til også å stille til menighetsrådsvalg. Innvandrere som ønsker å stille til valg bør imidlertid oppfordres til å melde seg inn i Den norske kirke.

Mange kristne med innvandrerbakgrunn ønsker å danne egne grupper, noen også egne menigheter, med *gudstjenestefeiring* på sitt morsmål. For disse er det et problem både å finne prest/menighetsleder som snakker deres morsmål og å finne egnede lokaler for sin gudstjenestefeiring. Det siste er en utfordring for menighetene som disponerer både kirkerom og menighetshus, eller for de kristelige organisasjonene med sine bedehus. Når det gjelder kirkerommet, er det kirkelig fellesråd som bestemmer leietakstene for å dekke utgiftene. Her bør det utvises både sjenerøsitet og fleksibilitet. På den annen side er det en balansegang her i forhold til å integrere innvandrere i det lokale menighetslivet. Hvis man legger til rette for at nasjonale/etniske grupper som ønsker det skal kunne ha egne samlinger, bør man samtidig gå inn for at gruppen har kontakt med en menighet i Den norske kirke eller annet kirkesamfunn, gjerne formalisert, for eksempel ved at lederne har et nettverk sammen med prester i de norske menighetene. En bør være åpen for at slike menigheter kan være en del av Den norske kirke. I de tilfeller der innvandrergruppene har en annen kristen konfesjon enn den lutherske, må en uttrykke varsomhet og klokskap i forsøket på å integrere disse i Den norske kirkes aktiviteter. Det må være mulig å kjenne seg velkommen i Den norske kirke med en annen konfesjonell bakgrunn, uten å føle at en blir presset til å bli lutheraner.

En annen mulighet er å etablere særskilte *innvandrermenigheter*, for innvandrere og for nordmenn som vil være del av et flerkulturelt kirkelig fellesskap. Bergen Internasjonale Menighet (BIM) som ble startet i september 2002 er eksempel på en slik type menighet. BIM

er en menighet innenfor rammene av Den norske kirke, men ønsker kristne fra alle tradisjoner velkommen. I Gudstjenesten, som holdes i St. Markus kirke, brukes hovedsakelig engelsk, men også norsk og andre språk benyttes. Det tilrettelegges for tolkning til eget språk, dersom det er mulig.

Det siste året har Bergen Internasjonale Menighet (BIM) hatt ein fin vekst. Det er framleis ein liten forsamling, men gjennomsnittet i gudstenestebesøket har gått opp frå 35 til over 50. Ein del av veksten har den kinesiske gruppa stått for, og no har dei begynt med egne gudstenester på kinesisk ein gong i månaden.[...] Den kinesiske klubben i Bergen har hatt fleire nasjonale festar i St. Markus-kyrkja. Dette er ein sekulær klubb som blir leda av Sally Chan. Ho er kristen, og driv restauranten Mandarinen ved Sletten senter. At klubben har lagt festane sine til kyrkja, har hatt ein viktig funksjon fordi det har bidratt til at kyrkja og bibelgruppa er blitt kjent i det kinesiske miljøet i Bergen.¹⁰

En virkelighet som flere menigheter nå møter, særlig i de store byene, er å skulle være menighet i områder hvor det bor mange mennesker med annen religiøs bakgrunn. Kirken bør være åpen for at mennesker av annen tro kan ta del i våre fellesskap. Det bør skapes lavterskeltilbud - uten aktiv kristen trosutøvelse og verbal forkynnelse - der de kan føle seg hjemme. Samtidig er det viktig å være tydelig på at vi er kristne og at vi også har trosutøvende aktiviteter hvor de er velkomne. Denne tydeligheten på hvem vi er og hva vi tilbyr, oppleves også som viktig for muslimene. Det finnes historier om muslimske foreldre som er glade for at deres barn er med i kristne ungdomsforeninger, fremfor en kommunal, fordi de føler seg tryggere på rammene i den kristne foreningen. Er vi trygge på oss selv og på hvor vi har hverandre, kan vi også snakke om det som forener oss på tross av ulikt religiøst ståsted.

Etter EU-utvidelsen østover i 2004 har Norge opplevd en økt innvandring fra det vi tidligere kalte Øst-Europa. Arbeidsinnvandringen fra Europa dominerer nå i forhold til tilstrømmingen av nye asylsøkere, som har vært lav de siste årene. Dette får konsekvenser også for kirkens rolle i forhold til innvandring og integrering. Den Katolske Kirke i Oslo opplever at gudstjenestene deres fylles opp, på tross av flere messer hver søndag. Dette representerer først om fremst en utfordring for Den Katolske Kirke i Norge, men er også en utfordring til menigheter i Den norske kirke om å tilby et kristent fellesskap der hvor det ikke er katolske menigheter.

b) Kirken i samfunnet

UKM 2006 behandlet tema innvandring og integrering sammen med temaet En åpen kirke i sak 08/06, og innledningsvis i vedtaket står det: "En åpen kirke er i stadig utvikling og lar seg forandre også i møte med mennesker med innvandrerbakgrunn. I en åpen kirke er det lov å være uenige. Der lyttes det med respekt til de ulike stemmene og man finner en inkluderende måte å samtale på."

Som kirke må vi alltid spørre oss om vi er åpne for det nye og fremmede og om våre holdninger innbyr til gode møter med den andre. Vi bør alltid stille oss spørsmålet: "Når så vi deg fremmed og tok i mot deg?" (Matt 25, 38). Som en del av sivilsamfunnet, har kirken i denne sammenheng minst to oppgaver: For det *første* bør den lokale kirken kommunisere overfor kommunale politikere og byråkrater at den ønsker at flyktninger skal bosettes i sin

---

¹⁰ <http://www.bergenchurch.no/kinesisk.htm>, skrevet av menighetens prest Geir Sakseid 26. april 2005

kommune. For det *andre* er det mål at alle – uansett tros- og livssynstilhørighet – skal finne sin plass og rolle i lokalsamfunnet. Her har kirken en diakonal oppgave i å bidra til å skape møteplasser og fellesskap, og å ta i bruk nødvendige ressurser og kompetanse. Kirken har en oppgave både overfor sine medlemmer og trossøsken, og de som for øvrig bor i lokalmiljøet, men tilhører andre religioner og livssyn.

Identitet. Som innvandrere kan en lett føle at en dras mellom ulike kulturer og identiteter slik at en blir kulturelt hjemløs. Det er viktig at innvandrere opplever det som en styrke å være tokulturell, eller å ha flere identiteter. I denne sammenheng må det også trekkes frem at mange nordmenn har felles erfaringer med dem som kommer til Norge for å bosette seg. Nordmenn har også reist og emigrert. Kirken bør bidra til å synliggjøre at det er noe allmennt menneskelig ved det å holde på sitt opphav samtidig som man orienterer seg i det nye landet.

Kommunen er kirkens viktigste samarbeidspart når det gjelder integrering. Det er kommunene som har ansvar for introduksjonsprogrammet (se Figur 1 og 2). Kommunene har sine flyktningkonsulenter som har detaljkunnskap om forholdene og behovene i kommunen. De kjenner til hva andre organer og organisasjoner i kommunen gjør og kan dermed koordinere ressursene. I kommunenes arbeid med å bosette og integrere nyankomne flyktninger blir sivilsamfunnets organisasjoner trukket inn, og kirken har her en god mulighet for å komme inn med presentasjon og tilbud. Her kreves det at kirken ikke bare venter på å bli kontaktet av kommunenes flyktningkonsulenter, men at den er aktivt oppsøkende. Menighetene oppfordres til å kontakte innvandrere og mennesker på asylmottak, til å vise dem tilbudene, møte dem og inkludere dem. Det er også naturlig at kirken søker samarbeid med organisasjoner som driver arbeid for lokal integrering, slik som Røde Kors gjennom ”flyktningguiden”.

Introduksjonsordningen

Introduksjonsordningen skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger til det norske samfunnet. Alle kommuner som bosetter flyktninger har plikt til å tilby introduksjonsprogrammet. Deltakelse i kommunale introduksjonsprogram er obligatorisk for flyktningene.

De kommunale introduksjonsprogrammene tar sikte på å gi grunnleggende ferdigheter i norsk samt innsikt i norsk samfunnsliv. Det er også viktig å forberede deltakerne på et aktivt arbeidsliv eller motivere til utdanning. Personer som deltar i programmet har krav på en introduksjonsstønning. Det er lagt opp til et nært samarbeid mellom kommune og Aetat i arbeidet med programmet.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) har veilednings- og oppfølgingsansvar overfor kommunene og deres arbeid med ordningen.

Kilde: www.imdi.no

Figur 1. Introduksjonsordningen

Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for innvandrere er lovfestet fra 1. september 2005.

Voksne innvandrere med en oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosettingstillatelse, har rett og plikt til å gjennomføre 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er kommunen som har ansvar for å tilrettelegge opplæringen.

For å få bosettingstillatelse eller norsk statsborgerskap, må innvandrere gjennomføre 300 timer opplæring eller kunne dokumentere tilstrekkelig kunnskap i norsk eller samisk.

Kilde: www.imdi.no

Figur 2. Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Det finnes mye *kompetanse* og lang *erfaring* i kirken vedrørende integrering av innvandrere som kirken kunne gjøre seg bruk av i større grad. Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA) og Flyktningnettverket, som begge er omtalt ovenfor, ønsker å være ressurssteder for menighetene. Enkelt personer og miljøer har integrering og dialog som sitt speciale. Det er utarbeidet mye litteratur og ressursmateriell som fins på internett, samt lenker til ressurssteder. Spesielt skal nevnes en nyutgivelse som spesielt vil legge til rette for det lokale møtet på tvers av kultur og religion. Ressurspermen *På vei mot et inkluderende samfunn* utgitt av Frikirkelig studieforbund er et praktisk verktøy for å skape flerkulturelle fellesskap.

Som trossamfunn har kirken et særlig ansvar for å reflektere over teologiske/eksistensielle spørsmål i møtet med mennesker med en annen tro. Vi må i dagens samfunn i økende grad ta stilling til at mange innvandrere har tatt med seg sin religion til landet. Det har vært knyttet mye oppmerksomhet til veksten i *antallet muslimer* i Norge.¹¹ Økningen henger sammen med at det har vært stor innvandring fra land hvor islam er hovedreligion. I 2003 var det nesten 115 000 innvandrere i Norge med bakgrunn fra land der islam er hovedreligion, og tallet på medlemmer i muslimske trossamfunn var 76 000. Karikaturstriden i vinter har tydelig synliggjort religionens viktige plass i det offentlige rom og i mange innvandreres liv. Den viste også at norske muslimer legger vekt på at de vil være norske og vil være lojale mot Norge som land og fellesskap. Det har i flere år pågått en religionsdialog mellom Den norske kirke og Islamsk Råd, og dette skapte et fellesskap og en tillit som kom Norge som samfunn til gode under denne krisen.

En del menigheter og trossamfunn på vil være skeptiske til *religionsdialog*. De frykter at dette vil føre til en relativisering av den religiøse troen. Religionsdialog kan være krevende, men i det flerkulturelle og flerreligiøse Norge er det mer og mer viktig å legge til rette for åpne og trygge møter mellom mennesker av forskjellig tro og religiøs tilhørighet. Det er nå viktig å oppmuntre til at slike møter også skjer på lokalplan i kirken, og en nytilsatt prosjektleder i de sentralkirkelige råd skal nettopp hjelpe menighetene i dette. Samtidig vil Kirkemøtet 2006 ha til behandling saken *Utfordringer i religionsmøtet*, som vil fungere som en praktisk hjelp til lokalmenighetene. KRL-faget gir mange unge hjelp til tverreligiøs og tverrkulturell

¹¹ Tallet har økt fra 1 000 i 1980 til 76 000 i 2003.
http://www.ssb.no/emner/00/02/notat_200466/notat_200466.pdf

kommunikasjon. Her kan skolen bistå kirken i å bygge opp kompetanse ved å tilrettelegge for at det blir et fag som åpner for gjensidig respekt og forståelse.

5. utfordringer til politiske myndigheter

Integreringspolitikk handler om menneskeverd, og en må være særlig på vakt mot tiltak og ordninger som krenker menneskeverdet. Den norske kirke vil at myndighetene vektlegger følgende prinsipper i integreringspolitikken:

Gi folk en god start. Deltakelse i kommunale introduksjonsprogram er obligatorisk for flyktningene. Introduksjonsprogrammet har imidlertid noen hull. Den inneholder ikke rett til lønnet fødselspermisjon. For å ha krav på familiegjennforening stilles det også krav om at en økonomisk må kunne underholde sin ektefelle/familie. Introduksjonsstøtten er såpass lav at en i praksis må være i jobb for å kunne få familiegjennforening, noe som fort kan ta tid. I menneskerettighetene står det at alle har rett på et familieliv, og i lys av dette burde det også være en rett til familiegjennforening for nyankomne innvandrere. Det er vanskelig å skape seg et nytt liv i et nytt land når en går og venter på at en skal bli gjenforent med sin familie. En annen utfordring som særlig kaller på oppmerksomhet, er de innvandrere som ikke omfattes av verken introduksjonsprogram eller norsktilbud (se Figur 1 og 2). To grupper som ikke omfattes av noen av disse ordningene, er EØS-borgere og studenter/au pair. En tredje gruppe er arbeidsinnvandrere og ektefeller av arbeidsinnvandrere.

Språk er fundamentalt for integrering. Introduksjonsprogrammet gir ikke alle grupper rett til gratis norskkurs. Det er viktig at også innvandrere fra EØS-land får dette tilbudet. Samtidig må det utvises fleksibilitet i forhold til innvandrernes kompetanse. Alle har ikke behov for å gå like lenge på kurs. Regelverket er i dag slik at en ikke har krav på norskkurs før en er sikret opphold. Dette forsinker integreringsprosessen og kirken ber om at alle flyktninger og innvandrere, selv når en venter på beskjed om permanent opphold, bør få tilbud om norskkurs.

Retten til religionsutøvelse. Å få utøve sin religion, også sammen med andre, er en menneskerettighet, også for de som bor i asylmottak, enten de har fått opphold, avslag eller venter på svar. Alle må få informasjon om tilbud om samlinger for sitt trossamfunn i nærmiljøet, f.eks. om kirker og moskeer.

Retten til arbeid. Å arbeide er nært knyttet til realiseringen av menneskeverdet. Norsk integreringspolitikk bør derfor samordnes med arbeidsmarkedspolitikken, med gode sosiale og økonomiske ordninger. Mange arbeidsgivere velger bevisst bort personer med innvandrernavn. Et eksempel på måter å hjelpe innvandrere inn i arbeidslivet, er traineeordninger der man spesielt fokuserer på å få fram innvandrere som ledere (Oslo kommune har f.eks. en slik traineeordning). En særskilt utfordring er at mange innvandrerkvinner ikke kommer i arbeid. Her har myndighetene en viktig oppgave i å tilrettelegge for at flere innvandrerkvinner får tilgang til arbeidsmarkedet. Arbeidsplasser bør også legges til rette for stille rom/bønnerom som kan brukes både av muslimer og av andre. Flere av bedriftene som omtales som gode flerkulturelle arbeidsplasser har slike rom (Posten, Sporveien). De brukes kanskje mest av muslimer, men man kan gjerne oppmuntre til at det er et flerreligiøst rom.

Det religiøse plass i samfunnsdebatten. Det religiøse spiller en viktig rolle i offentligheten og det "hellige" – det som hører det guddommelige til – er noe av fundamentet i menneskers identitet. Sekulære eller andre religiøse aktører trenger ikke være enige, men det er viktig at vi

forstår hverandre. Gjennom brede møteplasser mellom folk av ulike kulturer og religioner vil vi kunne allmenngyldiggjøre religiøse argumenter og trosoppfatninger slik at det skaper forening og forståelse. Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) er et godt eksempel på hvordan staten kan tilrettelegge for dialog. Myndighetene kan ikke se på de religiøse aktørene utelukkende som kanaler for å få fram sine saker/ synspunkter/ verdier.

Norsk identitet. Å føle seg norsk er knyttet til felles referanserammer i språk, historie, kultur, media og til dels religion mm. Slike referanserammer oppleves som positive i det de skaper en følelse av at vi har noe felles og er knyttet til viktige verdier. Som innvandrere vil en kunne oppleve at en befinner seg utenfor dette fellesskapet bygget på felles referanserammer. Stat og storsamfunnet må være bevisst det ansvaret det er å la innvandrere få del i våre felles historier og kultur, samtidig som en må ha respekt for at innvandrere har sine egne historier og kulturelle bakgrunn som de vil bevare. Alle i samfunnet må bidra til å skape rom for en norsk identitet som er romslig og inkluderende, uten at vi oppgir målet om å ha noe felles. Et nasjonalt fellesskap må i fremtiden både bygges på felles verdier og en felles kulturarv, samtidig som den må gi rom for den forskjellighet som ligger i at vi består av en rekke ulike etniske grupper.

6. Konkret oppfølging

6.1 Noen utfordringer til Den norske kirkes organer

- Det bør gjøres en gjennomgang av strukturer og ansvarsforhold i Den norske kirke på innvandringsfeltet på alle nivåer. Det bør settes av ressurser til arbeid med innvandring, flyktninger og integrering.
- Et flerkulturelt perspektiv bør bygges inn i kirkens dokumenter og strategier som diakoniplaner, trosopplæring etc. Kirken bør engasjere mennesker med ulik kulturbakgrunn i trosopplæringsprosjekter.
- Den lokale kirke bør ha som mål å være integrerende på en slik måte at innvandrere finner sin plass innenfor menigheten og bidrar til gudstjenesteliv og andre aktiviteter. Samtidig må det også legges til rette for at innvandrergupper kan organisere seg som grupper i menigheten, med gudstjenestefeiring på sitt morsmål ved behov. Dersom grupper velger å danne egne menigheter, er det viktig at det etableres gode økumeniske relasjoner.
- Det diakonale arbeidet må styrkes på innvandringsfeltet. Kompetansen for diakoner og andre kirkelig tilsatte bør heves gjennom etterutdanning slik at de bedre kan jobbe for å integrere innvandrere i menigheten. Flerkulturell kompetanse bør være en obligatorisk del av all kirkelig utdanning.
- Innen rammen av strategiplanen 2005-2008 om *integrering av flerkulturelt perspektiv* i arbeidet (under diakoni) bør integrering og utvikling av tverrkulturell kontakt betones som satsingsområde for menighetene.
- Det må samarbeides med Nye Norges Kristne Råd og dets medlemskirker om å utvikle kontakten med ulike etniske kristne grupper.

- Dåpsopplæringsmateriale for voksne må utvikles og gjøres tilgjengelig, slik at menighetene har et tilbud til innvandrere som ønsker å bli døpt.
- Kirken bør samarbeide med kommunene ved flyktningkonsulentene, spesielt vedrørende dem som ikke omfattes av introduksjonsordningen.
- Kirken bør legge til rette for og oppfordre til at menighetene tar i bruk MOD-konseptet (Mangfold og dialog), som et konkret virkemiddel for å virkeliggjøre målene om integrering av innvandrere i samfunns- og arbeidsliv.
- Det bør rekrutteres flere personer med innvandrerbakgrunn til kirkelige stillinger. Innvandrere bør stimuleres til å ta kirkelig utdanning, eller bruke relevant utdanning de allerede har.
- Kirken bør bruke KIAs 33-årige kompetanse på dette feltet ved at bispedømmene og den enkelte menighet samarbeider med KIA-regionen i sitt bispedømme.
- Dialogarbeidet mellom mennesker av ulik tro må fortsette og utvikles, ikke minst lokalt.
- Kirkelige og teologiske utdanninger må i sine læreplaner og undervisning gjenspeile at vi er et flerkulturelt samfunn, med de utfordringer og muligheter det innebærer.

6.2 Noen utfordringer til offentlige myndigheter

- Grunnlaget for god integreringspolitikk er kunnskap og kommunikasjon. Det offentlige har en rolle i å legge til rette for dialogarenaer og møtesteder av ulik slag.
- Ordninger for flyktninger og innvandrere må være tilstrekkelig rause til at de gir muligheter for en god start i et nytt land. Norsk integreringspolitikk må samordnes med arbeidsmarkedspolitikken, med gode sosiale og økonomiske ordninger.
- Språk er et vilkår for integrering. Språkopplæring bør starte tidlig i asylmottaket og alle bør få tilbud om norskkurs, selv om ikke varig opphold er innvilget.
- Alle må få informasjon om tilbud om samlinger for sitt trossamfunn i nærmiljøet, f.eks. om kirker og moskeer.
- Staten bør legge til rette for at alle innvandrere kommer seg inn i arbeidslivet, da dette handler om grunnleggende menneskeverd og å få delta i sammenhenger der en kan utvikle en forståelse for det samfunnet en lever i.
- Stat og kommune bør sammen med arbeidslivet legge til rette for lederutvikling av innvandrere.
- En særlig utfordring er kvinnens stilling. Stat og kommune må vurdere flere tiltak for at kvinner kan delta mer aktivt i ulike deler av samfunnslivet.

- Offentlige myndigheter bør være bevisst den viktige rollen religionen spiller i samfunnslivet og bør aktivt legge til rette for religionsdialog som et integrasjonsprosjekt. Det bør tydeliggjøres hvilken myndighetsinstans som har ansvaret for den delen av religionspolitikken som omhandler møter mellom ulike religioner.